

Svar på oppdrag om høring av forslag til endringer i vass- og avløpsanleggslova og forurensningsforskriften om overvannsgebyr

Vedlegg 2. Etter høring. Forslag til endringer i
forurensningsforskriften 16A

17. desember 2025

Innhold

1 Sammen drag	3
2. Hovedinnholdet i forskriftsforslaget	4
3 Bakgrunnen for forslaget	4
4 Overvannsgebyr forutsetter kartlegging av behov for overvannsanlegg og kostnader	5
4.1 Høringsforslaget	5
4.2 Høringsinstansenes syn	6
4.3 Miljødirektoratets vurdering	9
5 Gebyrets innretning	11
5.1 Høringsforslaget	11
5.1.1 Selvkost	11
5.1.2 Todeling av gebyret; fast og variabel del	11
5.1.3 Tilskudd	13
5.1.4 Unntak	13
5.2 Høringsinstansenes syn	13
5.2.1 Selvkost	14
5.2.2 Flerfunksjonelle anlegg	14
5.2.3 Todeling av gebyret	14
5.3 Miljødirektoratets vurdering	18
5.3.1 Generelt	18
5.3.2 Beregningsgrunnlag for selvkost	19
5.3.3 Beregningsgrunnlag for overvannsanlegg med flere funksjoner	19
5.3.4 Variabelt gebyr eller todeling med fast og variabel del	20
5.3.5 Ulike gebyrsatser	23
5.3.6 Tilskudd	23
5.3.7 Unntak	23
6 Forslag til endringer i forurensningsforskriften	24

1 Sammendrag

Miljødirektoratet har gjennomført høring av forslag til endringer i vass- og avløpsanleggslova og forurensningsforskriften knyttet til etablering av et nytt overvannsgebyr. Lovforslaget går ut på at kommunene gis hjemmel til å innføre et overvannsgebyr, og at Klima- og miljødepartementet i forskrift gir nærmere regler om rammen for gebyret og hovedreglene om utregning og innkreving. Direktoratets forslag til forskrift hjemles i vass- og avløpsanleggslova, og oppstiller følgelig de overordnede rammene for overvannsgebyret.

Miljødirektoratet mottok i alt 45 høringsinnspill. I dette notatet går vi gjennom høringsinnspillene og vår endelige anbefaling til forskriftsforslag. Gjennomgang av høringsinnspillene for lovendringene og våre anbefalinger beskrives i et separat notat.

Ingen av høringsinstansene er kritiske til kravet om selvkost som ramme for gebyret. Mange mener imidlertid at den foreslåtte gebyrinnretningen er for komplisert, og at den ikke vil gi tilstrekkelig insentiv til private overvannstiltak. Flere påpeker at store deler av kostnadene for håndtering av overvann vil være faste kostnader, og at beregningen av den variable delen av gebyret fremstår som for kompleks og ressurskrevende. Særlig kravet om å utarbeide en overvannsplan ble oppfattet som krevende. Videre mener flere høringsinstanser at den faste delen av gebyret ikke bør kobles til eier av eiendom, fordi dette vil gi uheldige utslag, og at gebyret heller bør kobles til den enkelte eiendom. Flere høringsinstanser påpeker at det ikke kom tydelig frem i høringsnotatet at administrative kostnader kan dekkes av overvannsgebyret.

Miljødirektoratet vurderer at mange av høringsinstansene har hatt relevante innspill, og at forskriftsforslaget har blitt tolket mer komplisert og strengt enn det som var hensikten. Vi ser det derfor som hensiktsmessig å endre gebyrinnretningen i forskriften for å redusere kompleksiteten og sørge for at gebyret kan gi insentiv til private overvannstiltak. Vi presiserer at administrative kostnader kan inngå i selvkostgrunnlaget. Videre anbefaler vi et overvannsgebyr med kun en variabel del som differensieres etter avrenningspotensial. En slik innretning av overvannsgebyret vil i større grad reflektere kostnadene ved å håndtere overvann fra den enkelte eiendom, i tillegg til at det vil være administrativt enklere å gjennomføre for kommunene.

Vi ser behov for å oppklare misforståelsene rundt kravet om en plan for overvannshåndteringen, hvor mange høringsinstanser har forstått dette som en plan etter plan- og bygningsloven. Vi anbefaler i stedet å endre bestemmelsen til at kommunen må kartlegge eksisterende og fremtidige overvannsanlegg, og vurdere kostnadene ved å etablere og drifte nye anlegg opp mot reduserte kostnader fra overvannsepisoder i fremtiden. Vi foreslår at det åpnes for at kommunene kan gi unntak fra overvannsgebyr for eiendommer som nesten utelukkende består av areal med mye naturlig infiltrasjon.

Miljødirektoratet vil utarbeide veiledningsmateriale til forskriften, i tillegg til veiledning om overvann som NVE har og videreutvikler.

2. Hovedinnholdet i forskriftsforslaget

Miljødirektoratet har gjennomført høring av forslag til endringer i vass- og avløpsanleggslova og forurensningsforskriften knyttet til etablering av et nytt overvannsgebyr. Lovforslaget går ut på at kommunene gis hjemmel til å innføre et overvannsgebyr, og at Klima- og miljødepartementet i forskrift gir nærmere regler om rammen for gebyret og hovedreglene om utregning og innkreving. Direktoratets forslag til forskrift er tenkt å ha hjemmel i vass- og avløpsanleggslova § 5, og oppstiller følgelig de overordnede rammene for overvannsgebyret. Miljødirektoratet foreslår å innta hovedreglene om overvannsgebyret i et nytt kapittel i forurensningsforskriften, kapittel 16A.

Miljødirektoratet foreslår for det første at overvannsgebyret etter forskriften skal være basert på selvkost, og at kommunens "nødvendige kostnader" knyttet til håndtering av overvann i kommunale overvannsanlegg danner de overordnede rammene for gebyret. Vi foreslår videre at overvannsgebyret skal utmåles etter den enkelte eiendoms avrenningspotensial, i tråd med prinsippet om at et gebyr skal være betaling for en klart definert tjeneste.

For at kommunen skal kunne innkreve overvannsgebyr, må den utarbeide et gebyrgrunnlag med en kartlegging av hvilke overvannsanlegg som finnes i kommunen og hvilke nye som skal etableres. Forslaget åpner for at kommunen kan bruke overvannsgebyret til å finansiere tilskudd til private som etablerer overvannsanlegg på egen eiendom.

Kommuner som ønsker å innføre overvannsgebyr, må etter forslaget overføre sine overvannskostnader fra avløpsgebyret til overvannsgebyret for overvannsanlegg som skal finansieres med overvannsgebyr.

Kommunene har etter forslaget stor frihet knyttet til hvordan gebyret kan utformes i lokal forskrift, innenfor de overordnede rammene som den nasjonale forskriften oppstiller.

3 Bakgrunnen for forslaget

Overvann er vann som renner av på overflaten som følge av nedbør og smeltevann. Overvann kan gi direkte skader på bygg, inventar og infrastruktur som følge av oversvømmelse og/eller erosjon. Overvann kan også gi indirekte skadekostnader i form av forsinkelser, tapt produksjon, omsetning og arbeidsfortjeneste som følge av stengte veier og bortfall av infrastruktur. Videre kan det påløpe merkostnader ved håndtering av overvann i kommunale avløpsrenseanlegg, negative helseeffekter som følge av forurenset drikkevann, miljøforringelse som følge av forurenset overvann og psykiske belastninger samt tidskostnad for opprydding etter å ha blitt rammet av vannskader. Skadekostnadene bæres av privatpersoner, næringsliv og kommunene.

Skadekostnadene er allerede høye og det forventes at de vil øke framover. De viktigste driverne for dette er klimaendringene, befolkningsvekst og fortetting. Klimaendringene fører til mer, hyppigere og mer intens nedbør. Befolkningsvekst og fortetting med mer tette flater enn da hovedtyngden av dagens overvannsinfrastruktur ble bygd, vil føre til raskere og større avrenning enn avrenning i terreng med naturlig infiltrasjon og fordrøyning. Hvis kommunen ikke etablerer

en effektiv overvannshåndtering, vil privatpersoner, næringsliv og kommunen selv stå overfor betydelig større skadekostnader i fremtiden. Det vil være samfunnsøkonomisk lønnsomt å forebygge mange av de fremtidige skadene ved å etablere et effektivt overvannssystem.

Miljødirektoratet foreslår at kommunene får hjemmel til å kreve overvannsgebyr for å håndtere overvann i vass- og avløpsanleggslova. Formålet er å tilrettelegge for reduserte skadekostnader, gjøre finansieringen enklere basert på et gebyr bygd på de enkelte eiendomsseierens sparte, fremtidige kostnader og samtidig unngå unødvendig høye gebyrer.

Den enkelte kommune må selv vurdere om det er hensiktsmessig å innføre et kommunalt overvannsgebyr eller ikke.

Forskriftsforslaget gir rammer for hvordan overvannsgebyret skal beregnes og fordeles, og fastsetter krav om at nye anlegg må være vurdert som samfunnsøkonomisk lønnsomme. Eventuelle krav til dimensjonering og utforming av overvannsanlegg følger av annet regelverk.

4 Overvannsgebyr forutsetter kartlegging av behov for overvannsanlegg og kostnader

4.1 Høringsforslaget

Miljødirektoratets forslag til forskrift krevde at kommuner som ønsket å innføre overvannsgebyr måtte utarbeide en plan for overvannshåndtering for hvert tettsted i kommunen. Vi foreslo at overvannsplanen som et minimum måtte inneholde informasjon om hvilke områder som er utsatt for vesentlig skade som følge av overvann, plassering av eksisterende kommunale overvannsanlegg og innplassering av nye overvannsanlegg. Overvannsplanen måtte også beskrive anleggenes funksjon i overvannssystemet, hvilken skadeforebyggende effekt systemet var dimensjonert for, samt vurdere skadepotensialet opp mot tiltakskostnadene. Informasjonen kunne også fremgå av relevante planer etter plan- og bygningsloven, slik at kunnskapsgrunnlaget for overvannshåndtering også kunne ivaretas i planer etter plan- og bygningsloven. Planen for overvann var likevel ikke foreslått som en plan i plan- og bygningslovens forstand.

Miljødirektoratet foreslo videre at for å gi kommunene nødvendig informasjon for å vurdere hva som er kostnadseffektive tiltak og samtidig holde kostnadene nede, kunne det i planen gjøres sjablonmessige vurderinger av nytte og kostnader av ulike tiltak.

Med tettsted la vi SSBs tettsteddefinisjon til grunn, hvor et tettsted er en hussamling der det bor minst 200 personer, avstanden mellom husene normalt ikke overstiger 50 meter med unntak for arealkrevende bygningstyper og hvor tilgrensende opparbeidede områder er inkludert.

Miljødirektoratet foreslo at kommunale overvannsanlegg utenfor tettsteder som ble etablert etter at kommunen første gang hadde fastsatt lokal forskrift om overvannsgebyr, måtte være

inntatt i en overvannsplan for at kommunens nødvendige kostnader med prosjektering, etablering og drift kunne gebyrfinansieres.

Kravet om en overvannsplan hvor kommunene måtte vurdere skadepotensialet opp mot kostnadene, var ment å sikre at de mest kostnadseffektive kommunale overvannstiltakene ble gjennomført. Uavhengig av om en kommune ville innføre overvannsgebyr, vurderte vi at en slik overvannsplan ville være nyttig for kommunens arbeid med overvann.

4.2 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene er i hovedsak positive til at det stilles krav om at tiltak som skal finansieres av overvannsgebyr må beskrives i en plan. Videre gir innspillene uttrykk for at planen kan gi kommunene oversikt over nytte og kostnader ved de ulike tiltakene, og bli et verktøy for å velge de riktige tiltakene.

Samtidig trekker en rekke høringsinstanser inn at det er uklart hvor en slik plan skal hjemles, og hvilket detaljeringsnivå den må ha. Det pekes på av mange at høringsnotatet kan leses dit hen at en overvannsplan må være veldig detaljert. Det trekkes derfor av mange frem at det kan føre til at mange kommuner ikke vil innføre et overvannsgebyr. Mange høringsinnspill peker på at det er uklart hvilke kostnader ved utarbeidelse av plan som kan dekkes av overvannsgebyret.

Flere høringsinstanser trekker frem at bruken av SSBs tettstedbegrep kan være uheldig for kommuner med flere tettsteder med ulike behov for overvannstiltak, og for kommuner med mer komplekse tettsteder (f.eks. Oslo, hvor hele byen er ett tettsted, men hvor utfordringene kan variere mye innad i kommunen).

Mange høringsinstanser tar opp behovet for veiledning til regelverket, og særlig til utarbeidelse og dimensjonering av en overvannsplan.

Statlige etater

NVE støtter forslaget om at det er nødvendig med en plan for overvannshåndtering for å legge til rette for at de mest lønnsomme og mest virkningsfulle overvannsanleggene etableres. NVE anbefaler at en plan for overvannshåndtering tar utgangspunkt i nedbørfeltet til hvert tettsted, for å sikre at planen tar hensyn til alt vannet som tilføres tettstedet, også utmark og skog. Videre mener NVE at planen bør legge hele nedbørfeltet til grunn, uavhengig av om det er bebyggelse eller ikke i nedbørfeltet, for å ta høyde for alt vannet som naturlig har sin avrenning til overvannsanlegget. NVE mener videre at tilsvarende som for eksisterende overvannsanlegg, bør også den hydrologiske virkningen av nye overvannsanlegg vurderes. Det foreslås derfor at det blir vurdert å legge til et nytt punkt d) i § 16A-3 for å vurdere nye overvannsanleggs virkning for tredjepart. NVE mener også at det bør presiseres om utarbeidelse av overvannsplanene inngår som del av «kommunens administrative kostnader» som kan gebyrfinansieres.

Statens vegvesen er positive til krav om at kommunene må lage en overvannsplan for hvert tettsted med en nytte- og kostnadsvurdering, men mener det er for enkelt beskrevet og ikke kan besluttes slik det er foreslått i høringen. Statens vegvesen forventer at framtidens

overvannssystemer i byer og tettsteder vil bety at det må lages fordrøyningsmagasiner i form av dammer, våtmarker, regnbed o.l. som er arealkrevende og derfor kan komme i konflikt med andre viktige samfunnsinteresser. *Statens vegvesen* mener derfor at overvannsplaner i hovedsak bør lages i hht. plan- og bygningsloven, og konsekvensvurderes mye bredere enn bare ved en nytte/kostnadsvurdering. *Statens vegvesen* mener videre at en plan i hht. plan- og bygningsloven også sikrer medvirkning og mekanismer for konfliktavklaring mv. Dersom overvannsplaner ikke lages i hht. plan- og bygningsloven, bør forskriften som et minimum beskrive hvordan slike planer skal besluttet, hvordan ulike interessenter skal høres og hvordan konflikter skal avklares (klageadgang).

Riksentikvaren peker på at det ikke fremkommer hvor plan skal forankres, eller hvem som skal involveres i behandling av planen, og mener dette må tydeliggjøres.

Kartverket viser til at matrikkelen skal dekke mest mulig av det offentlige behov for eiendomsinformasjon. *Kartverket* understreker at dersom matrikkelen skal inneholde alle dataelementer som skal ligge til grunn for gebyrberegning, må det påregnes videreutvikling og investeringer for å sikre kvalitet og oppdaterte data. *Kartverket* stiller seg til disposisjon for dialog om hvilke informasjonsbehov som oppstår dersom matrikkelen skal dekke informasjonsbehov som er nødvendig for kommunene for å lage overvannsplaner.

Statsforvalteren i Rogaland viser til at plankompetanse og ressurser til planarbeid varierer mye mellom kommuner, og at det derfor er en fare for at kommuner med lite kapasitet og kompetanse til planarbeid ikke vil lage en slik plan og heller ikke innføre overvannsgebyr.

Kommunesektoren

Kommunesektoren omfatter, slik vi ser det i denne sammenhengen, i tillegg til kommuner og fylkeskommuner ulike organisasjoner som i hovedsak omfatter kommunal sektor.

Norsk Vann peker på at det kan være ressurskrevende å lage en plan for overvann i kommunene, og at det enten må gis statlig støtte til å lage plan, eller at den faste delen av overvannsgebyret må kunne brukes til å finansiere utarbeidelse av planen. *Norsk Vann* peker videre på at kravet til dokumentasjon vil kunne bli uforholdsmessig krevende i forhold til hva det er mulig å forutberegne. Kommunene kan stå i fare for å bruke store ressurser på beregninger som bygger på svært store usikkerheter, og kostnadene ved å foreta beregningene kan i seg selv bli en begrensning for å få gjennomført hensiktsmessige tiltak.

Norsk Vann foreslår videre at krav til plan knyttes til nedbørsfelt og ikke tettsted, og at planen også beskriver områder som er utsatt for vesentlig skade eller forurensning som følge av overvann. *Norsk Vann* anbefaler videre at det utarbeides nasjonale maler og minimumskrav som setter realistiske krav og forenkler prosessen. Det vises også til at de færreste kommuner har en hydraulisk modell som viser vannbygger og vannhastighet, slik det beskrives i høringsnotatet. Det sies videre at det bør utarbeides nasjonale retningslinjer og veiledere for vurdering av samfunnsøkonomisk lønnsomhet, standardiserte metoder og sjablongverdier.

KS (Kommunesektorens organisasjon) peker på at kommunene må utarbeide overvannsplan for hvert tettsted og at bruken av SSBs tettstedsdefinisjon kan være problematisk. Dette fordi en kommune må lage en plan for alle tettsteder i kommunen før det kan innføres gebyr, selv om behovet kanskje er svært ulikt mellom ulike tettsted i kommunen. Dette kan forsinke innføring og skape store kostnader og kapasitetsutfordringer, særlig i kommuner med flere eller komplekse tettsteder.

KS vurderer videre kravet til plan som omfattende og frykter dette innebærer en prosess over flere år, som krever både økonomiske ressurser og kompetanse som mange kommuner må kjøpe eksternt. *KS* viser til at selv om høringsnotatet (pkt. 6.1.) åpner for noe bruk av sjablonger, stilles det likevel krav til relativt detaljert planlegging. Det vises også til at planene ikke bare kan utarbeides som uformelle temaplaner, men også må gjennomføres i arealplaner etter plan- og bygningsloven. *KS* mener også at det i høringsutkastet er uklart om det er krav om at overvannsplanleggingen skal tas inn i arealplaner, som KPA, eller om kommunen kan benytte andre planverktøy. *KS* er enig i at det er viktig at ordningene forankres politisk, og at det sikres gjennom at det må vedtas lokale forskrifter. *KS* fremhever videre at det er viktig at kommunen kan benytte seg av uformelle planverktøy for å sikre fleksibilitet i overvannstiltakene, for at ikke terskelen for å ta ordningen i bruk skal bli for høy.

Bergen kommune mener regelverket gir en komplisert og ressurskrevende beregningsmåte.

Tromsø kommune viser til at det særlig blir viktig å få på plass nasjonal veiledning, metodikk og beregningsgrunnlag for kravene til kommunale vurderinger for nye kommunale overvannsanlegg som skal kunne tas inn i planen og ber om nasjonal veiledning til disse kravene. *Tromsø kommune* anbefaler at det kommer tydeligere frem i § 16A-3 første ledd at administrative kostnader kan finansieres av gebyret.

Oslo kommune mener at en plan bør håndteres som et operativt, administrativt dokument, og at det er uklart hva som ligger i en politisk vedtatt plan. Hvis regelverket i stedet åpner for at plan for overvannstiltak kan ta utgangspunkt i eksisterende planer og strategier kan den administrative ressursbruken reduseres og dobbeltarbeid unngås. *Oslo kommune* mener videre at det er uheldig å koble planen til SSBs tettstedbegrep, og at plan heller bør kobles til nedbørsfelt og avrenningsmønstre. *Oslo kommune* ber også om at gebyret kan finansiere investeringer før planprosessen er ferdigstilt.

Rælingen kommune tolker forslaget til regelverk dit hen at arbeidet med å utarbeide en overvannsplan ikke kan gebyrfinansieres, og at utarbeidelse av plan vil kunne medføre betydelig merarbeid og ekstrakostnader. *Rælingen kommune* viser til signaler i høringsmøte med Miljødirektoratet om at kravene til overvannsplan ikke er tenkt så detaljerte som *Rælingen kommune* har oppfattet ordlyden, men mener likevel at det vil være betydelige administrative kostnader. *Rælingen kommune* foreslår at planarbeidet kan gebyrfinansieres og at det gis rom for fleksibilitet.

Norsk kommunalteknisk forening viser til at administrative kostnadene kan dekkes av gebyret, men at det må gjøres et betydelig arbeid i kommunen i forkant før det kan etableres hjemmel for å innføre overvannsgebyr. *Norsk kommunalteknisk forening* viser til at det ikke er avklart i forslaget om disse forberedende kostnadene også kan dekkes av gebyret. *Norsk kommunalteknisk forening* støtter generelt uttalelsene fra *Norsk vann* og *KS*.

Vestre Toten kommune støtter uttalelsene fra *Norsk Vann* og *KS*.

Bærum kommune legger til grunn at overvannsplanene kan gjøres på et overordnet nivå basert på sjablongverdier, og at det må utarbeides godt veiledningsmaterieell fra statlige myndigheter.

Privat sektor

Huseierne mener at om det skal innføres et slikt gebyr bør det utarbeides en plan som viser hvilke tiltak som er nødvendige og kostnadseffektive. *Huseierne* stiller også spørsmål ved bruken av tettstedbegrepet, viser generelt til *Norsk Vann* og *KS* sine innspill og mener også at et plankrav må knyttes til nedbørsfelt og ikke tettsteder.

Naturviterne viser til at mange kommuner mangler kapasitet og kompetanse, og er bekymret for at kravene til overvannsplan er så omfattende at det fører til at gebyrmuligheten ikke blir tatt i bruk i mange kommuner. *Naturviterne* viser også til at overvannsplaner skal integreres i relevante planer etter pan- og bygningsloven og at mange kommuner enda ikke har digitaliserte planer. *Naturviterne* viser også til at innhenting av nødvendig dokumentasjon for eksisterende anlegg og deres funksjon kan bli omfattende. *Naturviterne* foreslår derfor at også arbeidet med å lage plan kan gebyrfinansieres. *Naturviterne* stiller spørsmål ved tettstedsdefinisjonen og mener denne kan by på utfordringer for større byer ved at hele tettstedet må inkluderes.

Tekna er redd for at forslaget stiller for høye krav til overvannsplaner og vil føre til at et slikt gebyr ikke blir tatt i bruk av kommunene. *Tekna* viser også til at mange kommuner og konsulentmiljøer mangler kapasitet og kompetanse til å lage slike planer.

4.3 Miljødirektoratets vurdering

Miljødirektoratet viser til at det generelt er stor støtte til at det inntas som et krav i forskriften at kommunen må utarbeide en oversikt over behovet for overvannshåndtering i kommunen og over hvilke overvannsanlegg som skal finansieres av et overvannsgebyr. Samtidig viser høringsuttalelsene at begrepet "plan", og hvilke krav som lå til en slik "overvannsplan", ble oppfattet som uklart.

Med begrepet "plan" i forslaget tenkte vi ikke plan slik begrepet brukes i plan- og bygningsloven. Med begrepet overvannsplan mente vi en oversikt over eksisterende anlegg og kostnadene relatert til disse anleggene, en vurdering av framtidige behov for overvannsanlegg på bakgrunn av forventet hydrologisk utvikling, og en grov oversikt over kostnader ved å etablere og drifte nye overvannsanlegg. Hovedpoenget med en slik oversikt var å sikre at det bare var samfunnsøkonomiske lønnsomme (kostnadseffektive) overvannsanlegg som ble etablert, ved å

kreve at kommunen vurderte anleggenes bidrag til overvannshåndtering opp mot kostnadene. Intensjonen var at overvannsplanen skulle være et administrativt verktøy for kommunen.

Etter mange gode høringsinnspill ser vi at det er nødvendig å tydeliggjøre og til dels endre vårt forslag til forskrift på dette punktet. I vårt endelige forskriftsforslag går vi ikke videre med bestemmelsen om en overvannsplan. Vi foreslår heller å innta i bestemmelsen om rammen for gebyrene at kommunen, for å kunne inkludere nye overvannsanlegg i gebyrgrunnlaget, må foreta en kartlegging av eksisterende anlegg og vurdere behovet for nye anlegg. Kartleggingen må inneholde en oversikt over de eksisterende anleggene og vurdere hvordan nye anlegg skal fungere i kombinasjon med de eksisterende anleggene. Med nye anlegg menes anlegg som er blitt etablert etter at kommunen første gang har vedtatt lokal forskrift om overvannsgebyr.

Kommuner som vil innføre overvannsgebyr må fastsette lokal forskrift om overvannsgebyr, og lage et gebyrgrunnlag basert på kostnadene ved dagens anlegg og nye anlegg som kommunen vurderer som kostnadseffektive. Kommunen kan gi tilskudd til etablering av private overvannstiltak som reduserer kommunens nødvendige kostnader med å håndtere overvann i kommunale overvannsanlegg.

Relevante kostnader som kan dekkes av gebyret er kostnader til å kartlegge, vedlikeholde og drifte eksisterende overvannsanlegg, i tillegg til kapitalkostnader for rør- og ledningsinfrastruktur som i dag inngår i grunnlaget for avløpsgebyr, men som nå flyttes til gebyrgrunnlaget for overvannsgebyr. For nye overvannsanlegg kan kostnader til planlegging, prosjektering og bygging, samt fremtidige kapitalkostnader, inngå i gebyrgrunnlaget. Administrative kostnader som kommunen har med å utarbeide gebyrgrunnlag kan også inngå i gebyrgrunnlaget.

For at nye overvannsanlegg skal kunne tas med i gebyrgrunnlaget, er det viktig at kommunene gjør realistiske vurderinger av både nytten av overvannsanlegg i form av reduserte, fremtidige skadekostnader, og at de tilsvarende vurderer både etableringskostnader og fremtidige drifts- og vedlikeholdskostnader. Det er nødvendig at kommunene gjør slike vurderinger for å bidra til å sikre at det er de samfunnsøkonomisk lønnsomme overvannsanleggene som blir bygd.

Det finnes allerede ulike modeller for å vurdere overvannsskader, og veiledere og anbefalinger fra NVE om hvordan fare for skade som følge av overvann kan kartlegges. På bakgrunn av høringsinnspillene ser vi også at det er behov for utdypende informasjon om hvordan dette kan gjøres i gebyrsammenheng. Miljødirektoratet vil utarbeide nasjonal veiledning.

Adgangen til å innføre overvannsgebyr var i høringsforslaget knyttet til tettsteder som et minimum. Flere høringsinstanser trakk frem at kommuner med flere tettsteder eller mer komplekse tettsteder, kan ha svært ulike overvannsutfordringer mellom og innad i tettsteder. Flere høringsinstanser trakk også frem at utfordringene med overvann i større grad var knyttet til nedbørfelt, enn til de enkelte tettsteder.

Vi støtter disse innvendingene. Vi ser at utfordringene med overvann ikke bare oppstår i tettbebyggelser, men også i mer spredtbygd bebyggelse. Plassering, utforming og

dimensjonering av nødvendige overvannsanlegg må tilpasses det enkelte nedbørfelt og forventningene om økt nedbør og hyppigere forekomster av ekstremnedbør, og skadepotensialet. Vi mener at kommunen selv bør velge hvilke områder som skal inngå i overvannskartleggingen. Denne forenklingen sikrer et gebyrsystem som er administrativt enkelt å gjennomføre, gir en rimelig fordeling av kostnadene blant alle som nyter godt av overvannstjenesten og inkluderer alle relevante overvannsanlegg.

I høringsnotatet kap. 6.1 omtalte vi en rekke relevante tema som kommunene må ta stilling til når de kartlegger behovene for overvannsanlegg. Vi ser det ikke som hensiktsmessig å forskriftsfeste særskilte formkrav eller minimumskrav til hvordan kommunene utreder behov for overvannsanlegg eller kostnader. Miljødirektoratet vil utarbeide veiledningsmateriale til kommunene, og den enkelte kommune må finne et hensiktsmessig nivå for sin kommune.

Vi viser for ordens skyld til at foreslåtte lovendring gir kommunene hjemmel til å fastsette lokal forskrift og innføre overvannsgebyr. Det vil være opp til den enkelte kommune å benytte seg av muligheten. Hvis en kommune ikke ønsker å benytte seg av hjemmelen til å ta overvannsgebyr, vil det heller ikke være noe krav om en slik overvannskartlegging. Det er heller ikke et krav om at et overvannsgebyr skal gi full kostnadsdekning, det er bare krav om at overvannsgebyret ikke kan settes høyere enn kommunens samlede kostnader.

5 Gebyrets innretning

5.1 Høringsforslaget

Miljødirektoratet foreslo i høringen at overvannsgebyr skal være betaling for kommunens overvannstjeneste. Denne tjenesten består av lokal disponering, trygg bortledning og eventuelt behandling av overvann. Tjenesten inkluderer opprettholdelse av et velfungerende lokalmiljø ved at kritisk infrastruktur fungerer i perioder med kraftig nedbør. Formålet er å redusere skadekostnadene for samfunnet, begrense forurensning og samtidig skape positive effekter for naturmiljø og helse. Overvannssystemet må dimensjoneres i henhold til forventet nedbør og avrenning, og det må være i drift selv i perioder med lite nedbør og avrenning. Miljødirektoratet presiserte at usikkerhet knyttet til nedbør, avrenning og skadepotensial gjør kommunal overvannshåndtering til et tiltak mot fremtidig skade.

5.1.1 Selvkost

Miljødirektoratet foreslo at overvannsgebyret skal baseres på selvkost. Dette innebærer at kommunen ikke kan kreve mer i gebyr enn deres nødvendige kostnader med kommunale overvannsanlegg. Selvkost beregnes i henhold til forskrift om beregning av samlet selvkost for kommunale og fylkeskommunale gebyrer (selvkostforskriften). Miljødirektoratet foreslo ikke krav om full kostnadsdekning for overvannsgebyret.

5.1.2 Todeling av gebyret; fast og variabel del

Miljødirektoratet foreslo, etter anbefaling i NOU 2015:16, et overvannsgebyr med en fast og en variabel del. Klima- og miljødepartementet ga Miljødirektoratet i oppdrag 28. mars 2023

å komme med et revidert forslag til overvannsgebyr. I oppdragsbrevet fikk Miljødirektoratet flere føringer for hvordan gebyret skulle innrettes, hvor de viktigste var å utrede både en gebyrordning med bare variabel del, og en gebyrordning bestående av både en fast og en variabel del. Vi skulle videre vurdere fordeler og ulemper ved begge ordningene, samt utrede hvordan gebyret i størst mulig grad kan gjenspeile kommunens kostnader med å håndtere overvann fra den enkelte eiendom. Videre fikk Miljødirektoratet følgende spesifikke føringer;

- I alternativet med fast del, skal ingen eier av fast eiendom betale mer enn en fast del i en kommune.
- Variabel del av gebyret skal bare kunne kreves av eier av fast eiendom i områder der kommunen har vedtatt en plan for håndtering av overvann.
- Landbruks- og skogbrukseieendom som ikke har avrenning til kommunalt overvannsanlegg og som ligger i et område med overvannsplan, skal være unntatt fra den variable delen.

Fast del

Miljødirektoratet foreslo at den nasjonale rammeforskriften skulle begrense beregningsgrunnlaget for den faste delen av overvannsgebyret, slik at den faste delen av gebyret ikke kunne overstige kommunens faste kostnader. Miljødirektoratet foreslo videre at kommunens faste kostnader for den enkelte eiendom fordeles likt på alle gebyrpliktige eiendommer i kommunen. Eier av store eiendommer, som for eksempel landbruks- og skogbrukseieendommer, ville etter forslaget betale like mye i fast gebyrdel som eier av mindre eiendommer, som for eksempel en boligeiendom. Forslaget innebar også at eier av flere eiendommer bare kunne få krav om én fast gebyrdel. En fast gebyrdel, som skissert i høringsforslaget, krever kun at kommunen har oversikt over sine faste kostnader og informasjon om hvem som er eier av eiendom med avrenning til kommunalt overvannsanlegg.

Variabel del

Miljødirektoratet foreslo at beregningsgrunnlaget for den variable gebyrdelen skulle være kommunens årlige, variable driftskostnader. Den variable delen skulle ikke overstige kommunens variable kostnader for å håndtere overvann i kommunale overvannsanlegg. De årlige variable driftskostnadene skulle fordeles på gebyrsubjektene etter avrenningspotensialet fra gebyrsubjektene eiendom.

Avrenningspotensialet til en eiendom er et uttrykk for hvor mye overvann som forventes fra eiendommen. Infiltrasjon og fordøyning bidrar til å redusere avrenningspotensialet. Effekten av infiltrasjon og fordøyning skulle derfor inkluderes i avrenningspotensialet.

I høringsutkastet ble det foreslått at beregningsmetoden for avrenningspotensial skulle fremgå av lokal forskrift. Miljødirektoratet anbefalte at kommunen skulle velge metode for å beregne avrenningspotensialet fra den enkelte eiendom ut fra en vurdering av tilgjengelige kart- og modelleringsverktøy, og kostnader med å innhente nødvendige data og administrere løsningen.

Miljødirektoratet anbefalte å utarbeide en nasjonal veileder om hvordan avrenningspotensialet fra eiendommer kan beregnes, inkludert ulike former for arealdifferensiering etter eiendoms kategorier, urbaniseringsgrad eller hydrologi.

Miljødirektoratet foreslo at gebyrpliktige som gjennomfører lokale tiltak som reduserer avrenning fra egen eiendom kunne få årlig kompensasjon for tiltaket gjennom redusert variabel gebyrdel for overvann og at den enkelte kommune skulle få anledning til å innføre og utforme en slik differensiering av overvannsgebyret.

5.1.3 Tilskudd

Miljødirektoratet anbefalte også at den nasjonale forskriften skulle åpne for at overvannsgebyret kunne brukes til å finansiere tilskudd til etablering av private tiltak i større skala. Gebyrfinansieringen av slike private tiltak måtte begrenses til tiltak som reduserer behovet for, eller avlaster, kommunale overvannsanlegg. Gebyrfinansiert tilskudd til etablering av private overvannstiltak kunne anses som en del av kommunens nødvendige kostnader, så lenge tiltakene som ble utløst er mer kostnadseffektive enn etablering av kommunale overvannsanlegg. Slike private tiltak måtte også fremgå av plan for overvann for at tilskudd kunne gebyrfinansieres.

5.1.4 Unntak

For å ivareta formålet med plan for overvann og samtidig hindre at kommunens kostnader med eksisterende kommunale overvannsanlegg i områder uten plan for overvann ville falle helt utenom finansieringsmekanismen, foreslo Miljødirektoratet i høringsutkastet at eier av eiendom med avrenning til eksisterende kommunalt overvannsanlegg i områder uten plan for overvann skulle unntas fra den variable delen av gebyret.

Miljødirektoratet foreslo at den nasjonale forskriften skulle åpne for at kommunen i forskrift kunne gi unntak fra plikt til å betale den variable delen av overvannsgebyret for gebyrsubjekter som gjør særskilte tiltak som bidrar til å samle opp, eventuelt behandle og transportere overvann fra andre eiendommer enn sin egen (fellesanlegg for overvann). Eier av vei som er tilrettelagt og etablert som et fellesanlegg for overvann ville dermed kunne få unntak fra den variable gebyrdelen. Det samme gjaldt eier av parker, plasser og lignende.

Miljødirektoratet støttet ikke Overvannsutvalgets forslag i NOU 2015: 16 om at eier av offentlig vei automatisk skulle unntas fra gebyrplikt. Offentlig vei representerer store mengder tette flater som kan ha stor avrenning, og Miljødirektoratet foreslo i stedet i høringsforslaget at eier av offentlig vei ikke skulle unntas fra plikt til å betale overvannsgebyr til kommunen, men at unntak kunne gis, dersom veianlegget fungerte som fellesanlegg for overvann, f.eks. i form av ledninger, grøfter, kanaler og andre tilpasninger.

5.2 Høringsinstansenes syn

Mange av høringsinstansene mener at den foreslåtte gebyrinnretningen er for komplisert og at den ikke vil gi tilstrekkelig insentiv til private overvannstiltak. Flere høringsinstanser påpeker at det er krevende å finne en gebyrmodell som både oppleves som rettferdig, men samtidig ikke blir for administrativt tung.

5.2.1 Selvkost

Huseierne, Tekna, KS, Finans Norge og Blågrønne systemer støtter eksplisitt at et eventuelt gebyr må holde seg innenfor rammen av selvkost. Ingen av høringsinstansene er kritiske til kravet om selvkost som ramme.

Norsk Vann påpeker at det er avgjørende for kommunen at arbeidet med planen kan inkluderes i selvkost. *Tromsø kommune* påpeker at det ikke kommer tydelig fram at administrative kostnader kan dekkes av overvannsgebyret. *Norsk Kommunalteknisk forening* påpeker at det må gjøres betydelig arbeid i kommunen i forkant, før det kan etableres hjemmel for å innføre overvannsgebyr, og at det ikke er avklart i forslaget om disse forberedende kostnadene også kan dekkes av gebyret. *NVE* viser også til at det bør presiseres om utarbeidelse av overvannsplanene inngår som en del av kommunens administrative kostnader.

5.2.2 Flerfunksjonelle anlegg

Naturviterne påpeker at skillet mellom anlegg med overvann som primær og sekundær funksjon er uklar. De viser blant annet til at det er uklart om definisjonen av kommunale overvannsanlegg vil favne naturbaserte løsninger i tilstrekkelig grad. De påpeker at naturområder ofte vil ha flere funksjoner, og at det er viktig at merkostnader knyttet til slike områders funksjon i overvannshåndteringen omfattes av gebyret. Dette gjelder enten det er snakk om skjøtsel/vedlikehold, planlegging, åpning eller revegetering, så lenge det naturlige anleggets funksjon for håndtering av overvann ikke er ubetydelig.

Blågrønne systemer AS er enig i at gebyret brukes på direkte overvannstiltak, mens finansiering av «møbleringen», dvs. utsmykning, benker, trær og vegetasjon som ikke er direkte tilknyttet overvannshåndteringen, holdes utenom gebyret.

Oslo kommune ønsker at nasjonale myndigheter utarbeider fordelingsnøkler og gir god veiledning for å sikre lik praksis når kostnadene for flerfunksjonelle anlegg skal fordeles. Kommunen mener at også vassdragstiltak, spesielt i urbane områder, må kunne finansieres av et eventuelt overvannsgebyr.

5.2.3 Todeling av gebyret

Flere påpeker at den faste delen av gebyret vil være den største, og at den variable delen vil være for lav til å forsvare store investeringer på egen tomt.

Norsk vann og *Tekna* mener at det er lite hensiktsmessig å "låse" den faste og variable delen av gebyrene til kommunens faste og variable kostnader for å håndtere overvannet. De foreslår i stedet at alle eiere av fast eiendom i kommunen betaler en fast del. Kommunens kostnader til overvannshåndtering vil i stor grad være faste, i form av kapitalkostnader som nedskrivninger, avskrivninger og kalkulatoriske renter.

Finans Norge påpeker at et differensiert gebyrsystem, med både en fast og variabel del, kan gi insentiver til både kommuner og grunneier for å redusere risikoen. Også *Oslo kommune* støtter en to-delning av gebyret, men de mener forslaget er lite treffsikkert og vanskelig å praktisere,

siden kommunens kostnader til overvannshåndtering i form av opparbeidelses-, drifts- og vedlikeholdskostnader av overvannsanlegg, varierer fra år til år med vannmengden.

Også *Bærum kommune* påpeker at store deler av kostnadene med å hindre overvann er faste kostnader, og at den variable delen av årsgebyret blir for lav til å forsvare store investeringer på egen tomt. *Bærum kommune* vil derfor anbefale at det utredes nærmere om et årsgebyr med kun variabelt ledd, som fordeles etter avrenningspotensialet til den enkelte eiendom, vil være mer hensiktsmessig.

Tekna påpeker at særlig store kommuner vil slite med å utrede hele kommunen samtidig, så gradvis innføring bør være mulig. For å redusere kompleksiteten, foreslår *Tekna* at den faste delen av gebyret innføres først for å finansiere utarbeidelse av planer, kunnskap og kompetanse som er nødvendig for å beregne den variable delen av et overvannsgebyr.

Fast del

Mange høringsinstanser mener også at det er urimelig at eier av eiendom kun skal betale én fast gebyrdel, uavhengig av hvor mange eiendommer de har, og at dette vil føre til at kostnadene veltes fra eiere av flere eiendommer over på vanlige boligeiere.

Oslo kommune, Bærum kommune, Huseiernes Landsforbund, Naturviterne, Blågrønne Systemer og Norges Bondelag bemerker at forslaget om at en privat boligeier skal belastes like stort fast gebyrdel som eier av flere eiendommer virker urimelig. Flere er bekymret for at forslaget innebærer at kostnader blir lempet over fra eiere av store eiendommer og over på vanlige boligeiere. *Norges Bondelag* har oppfattet at dette er foreslått blant annet av hensyn til landbruket, der eiendommene kan ha stort areal, og bestå av flere matrikkelenheter. Dette mener de imidlertid kan løses like godt på en annen måte. Gebyret bør etter *Norges Bondelags* syn være knyttet til eiendommer/driftsenheter, slik at den som eier to eiendommer, betaler to gebyr osv. For å unngå uheldige utslag, kan det gis anvisninger på at også matrikkelenheter utenfor landbruket må ses under ett der de til sammen utgjør én eiendom, slik som en eneboligtomt som består av to bruksnummer. Så lenge forskriftsteksten er knyttet til eiendomsbegrepet, ikke matrikkelenhet, bør ikke dette skape særskilte utfordringer etter *Norges bondelags* syn.

Oslo kommune er uenig i at den faste delen kun skal kunne dekke kommunens faste kostnader som i stor grad vil handle om kapitalkostnader. *Oslo kommune* foreslår at fast del bør kunne dekke både drift av eksisterende anlegg og investeringer i nye tiltak. Dersom faste kostnader tolkes snevert, risikerer fast del å bli begrenset til å opprettholde status quo, i stedet for å finansiere nødvendige investeringer i et bærekraftig overvannssystem.

Norsk Vann påpeker at det er avgjørende for kommunene at det enten gis statlig finansiering til utarbeidelse av planer og lokale forskrifter om overvannsgebyr eller at den faste delen av gebyret kan brukes til å finansiere arbeidet med overvannsplanen.

Variabel del

Norsk vann er positive til fleksibiliteten for kommunene til å beregne avrenningspotensialet, men ser et stort behov for at utarbeides en nasjonal veileder for hvordan slike beregningsregler kan utformes og ikke minst en finansieringsordning inntil gebyret er etablert. Det vil medføre betydelig ressursbruk i hver kommune for å utvikle egne vurderingsmetoder og modeller.

NVE støtter bruk av begrepet avrenningspotensial. *NVE*, *Huseiernes Landsforbund* og *Blågrønne Systemer* støtter at avrenning fra eiendommen skal være førende for beregning av variabel del. *Huseiernes Landsforbund* påpeker at en slik fordeling er i tråd med «forurensers betaler» prinsippet, og kan gi eier insentiv til å iverksette tiltak for å begrense avrenning fra egen eiendom. *Kommunenes sentralforbund* mener det er positivt at kommunene får noe frihet til å utforme den variable delen, og mulighet til å gi rabatter til private som etablerer egne tiltak. *Norges Grønne Fagskole (VEA)* mener et overvannsgebyr ikke bare må innebære avgiftsplikt, men også en belønning til gebyrpliktige, i form av redusert gebyr, dersom de etablerer tiltak for lokal overvannshåndtering/disponering, og/eller for eiendommer med mye naturlig infiltrasjon og fordrøyning. De mener dette vil fremme overgangen til naturbaserte løsninger, med alle fordelene det innebærer.

KS mener rabatten neppe vil gjenspeile de faktiske investeringskostnadene. Den faste delen vil utgjøre den største delen av gebyret, mens insentivordningen er avgrenset til den variable. Den variable delen skal rettes mot eiendommer basert på en beregning av hvor mye overvann som forventes fra gebyrsubjektets eiendom. Også *Norsk vann* påpeker at når de variable kostnadene ikke skal overstige kommunens variable kostnader, vil kommunens mulighet for å bruke den variable delen av gebyret som et insentiv til å redusere avrenningen bli svært begrenset.

Huseiernes Landsforbund og *Bærum kommune* påpeker det samme. Også *Norsk vann* og *Tekna* påpeker at den variable delen bør defineres tilstrekkelig stor slik at fratrekk vil gi tilstrekkelig insentiv til private grunneiere for etablering av egne overvannsløsninger.

Oslo kommune mener at variabel del bør reflektere eiendommens reelle belastning og nytte, og ikke begrenses til kommunens «variable kostnader». *Oslo kommune* mener det er uklart hvorvidt den variable delen også vil dekke drifts- og vedlikeholdskostnader for eksisterende anlegg, hva som skjer med den variable delen dersom mange eiendommer får reduksjon i gebyret fordi eierne har gjennomført tiltak som reduserer avrenningspotensialet, i og med at kommunens vedlikeholdskostnader for framtidige anlegg ikke reduseres på samme måte, samt hvordan kostnadene ved modernisering av eksisterende anlegg skal dekkes inn. *Oslo kommune* mener det er uklart om det blir regnet som en investering og dermed dekkes av den faste delen eller om det blir regnet som drifts- og vedlikeholdskostnader, som dekkes av den variable delen.

Jernbanedirektoratet støtter fritak fra variabelt gebyr for eiendommer med egne overvannsanlegg, og foreslår retningslinjer for kommunal samhandling med statlige aktører. Videre anbefaler *Jernbanedirektoratet* at det gis tilstrekkelig tid til kartlegging og tilpasning før gebyret innføres, slik at sektoren kan vurdere konsekvenser og eventuelle tiltak.

Tangible objects, *Kommunenes sentralforbund*, *Naturviterne*, *Norges Bondelag* og *Tekna* påpeker at forslaget til utforming av variabel gebyrdel fremstår som kompleks og ressurskrevende. Flere

kommuner, kommenterer også det samme. *NVE* påpeker at Miljødirektoratet anbefaler at kommunene selv velger beregningsmetode for å finne avrenningspotensiale fra hver enkelt eiendom, men de anbefaler i stedet at det fastsettes én enkel standardisert beregningsmetode. Dette mener de vil gi mer lik beregning av avrenningspotensial for to naboeiendommer med lik andel tette og permeable flater, og mindre muligheter for subjektive hydrologiske valg. I tillegg er *NVEs* erfaring at mindre kommuner har begrenset med fagkompetanse og tid til å vurdere de ulike metodene. *NVE* anbefaler derfor at forslag til § 16 A-2 Rammen for gebyret reformuleres slik at det ikke er opp til kommunen å fastsette regler for beregning av avrenningspotensial.

Kartverket mener at muligheten for at informasjon om private overvannstiltak kan samordnes med matrikkelen og at egenregistreringsløsningen som er under pilotering bør utredes.

Norges Bondelag påpeker at jordbrukseiendommer vil ha sitt eget overvannssystem, og det er gjerne tilfeldig eller påtvungent dersom dette munner ut i et kommunalt overvannssystem nedstrøms. Etter *Norges Bondelags* syn vil det gi tilfeldige og urimelige utslag om en slik tilfeldighet skal utløse en omfattende betalingsplikt hos bonden. Skogbrukseiendommer, inkludert bynære områder som er regulert til eller i praksis blir brukt som fri- eller friluftsområder, er normalt natur med ingen eller begrensede overvannstiltak. Overvannsanlegg nedstrøms, som også håndterer overvann fra disse områdene, er laget av hensyn til det utbygde området nedstrøms. Selv om det både for jord- og skogbrukseiendommer blir tatt hensyn til infiltrasjon, fordamping og virkningen av egne overvannstiltak, vil den foreslåtte modellen kunne gi en stor gebyrbelastning på eier av eiendom som verken har egentlig nytte av overvannsanlegget eller gir et økonomisk utbytte som kan bære et stort gebyr. *Norges Bondelag* ber om at den foreslåtte modellen blir gjennomgått på nytt med hensyn til landbrukseiendommers situasjon.

Naturviterne mener det er fornuftig å unnta store jordbruks- og skogbrukseiendommer med naturlig avrenning.

5.2.3.1 Ulike gebyrsatser

KS foreslår at det bør åpnes for etablering av gebyrsoner, noe som kunne gi kommunene større fleksibilitet for å få en treffsikker tilpasning av gebyret til lokale forhold.

5.2.3.2 Tilskudd

Norsk vann, Blågrønne Systemer AS, Kommunenes Sentralforbund, Oslo kommune, Huseiernes Landsforbund og Finans Norge støtter forslaget om at tilskudd til private overvannstiltak som reduserer kommunens kostnader for å håndtere overvann bør kunne finansieres over gebyret. *Huseiernes Landsforbund* trekker også frem dette i sin høringsuttalelse, og de stiller spørsmål ved hvilken effekt forslaget vil ha.

KS kan ikke se at ordningen svarer på kommunenes behov for å kunne gi incentiv eller tilskudd som fremmer separering. Der overvann håndteres i fellesledninger, er det behov for å kunne gi tilskudd for å gi eiendommer incentiv til å koble seg av ledningen. *KS og Huseiernes Landsforbund* påpeker at forslaget innebærer at gebyrene vil økes som følge av at anlegg som pr. i dag ikke inngår i selvkostregnskapet skal medtas og fordi ordningen må administreres. Deler av gebyrøkningen vil dermed gå til annet enn å bygge fysiske overvannsanlegg. *Huseiernes*

Landsforbund mener derfor det er helt sentralt å ha klare og lett praktiserbare regler om hvilke tiltak som utløser krav på tilskudd, hvor stort tilskudd tiltaket utløser osv.

Oslo kommune mener at vilkårene for å kunne gi tilskudd gir lite fleksibilitet og foreslår at tilskudd knyttes til dokumentert effekt og funksjon (reduisert overvannsbidrag) fremfor til teknisk utforming eller stadfesting i plan.

Rådgivende ingeniørers forening mener det er behov for presisering av hva som menes med «avlasting», og hvordan dette relaterer seg til den etablerte 3-trinnsstrategien (infiltrasjon, fordrøyning, bortledning). Det er uklart om tiltak som fordrøyer vann før påslipp til kommunalt anlegg regnes som avlastende, og om nedstrøms eiendommer som mottar flomvann fra trinn 3 kan omfattes av tilskuddsordningen.

5.2.3.3 Unntak

Norsk Vann er enige i at det er behov for et unntak. *Oslo kommune* foreslår at det i tillegg vurderes om også grunneiere som klarer å håndtere nedbør med 100-års gjentakintervall med klimapåslag på egen eiendom, skal fritas fra den variable delen av gebyret. Disse eiendommene vil i så fall kun belaste det kommunale overvannsanlegget i ekstraordinære tilfeller.

Sintef påpeker at det er flere grunner som taler for at offentlig veg får unntak fra overvannsgebyr, blant annet slipper man "flytting" av penger mellom kommunale etater, og VA har tilgang til å legge ledninger vederlagsfritt i veg. I mange tilfeller brukes også vegen til å håndtere ekstra overvann fra naboeiendommene.

Forskningspartnere i forskningsprosjektet *SPARE* (bla NIVA) støtter forslaget om mulighet til å gi unntak, men påpeker at de synes man burde være litt framoverlent i denne sammenheng.

Statens Vegvesen støtter NOUens anbefaling og begrunnelse og mener offentlig vei bør fritas fra overvannsgebyr som en hovedregel. Samferdselsdepartementet har også på grunnlag av de samme argumentene uttalt at de mener at eier av offentlig vei skal unntas fra gebyrplikt. De mener Miljødirektoratet i vårt høringsnotat ikke drøfter disse argumentene, og at vi heller ikke gjør spesielt oppmerksom på denne uenigheten i høringsbrevet. De mener Miljødirektoratets argument for gebyrlegging av overvann kun er at offentlige veier har tette flater, og foreslår at det som hovedregel skal være gebyr med vilkår om overvannsplan og utredninger, med noen unntak som kommunen skal kunne beslutte. Statens Vegvesen foreslår en speilvending; at det som hovedregel ikke blir gebyrplikt for offentlige vegers overvann, noe som også er i henhold til NOUens anbefaling.

5.3 Miljødirektoratets vurdering

5.3.1 Generelt

Miljødirektoratet har forståelse for at flere av høringsinstansene påpeker at den foreslåtte gebyrinnretningen kan synes komplisert, og at valg av innretning på gebyret må gjøres på bakgrunn av en avveining mellom et rimelig gebyr for den enkelte og et system uten unødige administrasjonskostnader. Kompliserte beregningsmetoder kan medføre høye

administrasjonskostnader, og Miljødirektoratet ser at det er mer hensiktsmessig å finne praktiske beregningsmetoder som sikrer en rimelig fordeling av kostnadene, enn å forsøke å finne en nøyaktig fordeling av overvannskostnadene.

Miljødirektoratet vil, i samarbeid med berørte etater som NVE, utarbeide veiledning om hvordan gebyret kan beregnes, slik at ikke hver enkelt kommune må bruke unødige administrative ressurser til å utarbeide et eget opplegg. I dette vil det inngå hvordan avrenningspotensialet fra eiendommer kan beregnes, inkludert ulike former for arealdifferensiering etter eiendoms kategorier, urbaniseringsgrad eller hydrologi. Miljødirektoratet vil framheve at det er mulig å bruke relativt enkle modeller for å beregne avrenningspotensial, for eksempel basert på andel tette flater på en eiendom.

5.3.2 Beregningsgrunnlag for selvkost

De av høringsinstansene som har kommentert det, støtter generelt prinsippet om at et overvannsgebyr bør gjennomføres etter selvkostprinsippet. I høringsutkastet skrev Miljødirektoratet at administrative kostnader kunne gå inn i selvkost. Vi ser imidlertid at flere høringsinstanser har vært i tvil om hvilke kostnader som kan inngå i beregningsgrunnlaget for selvkost.

Miljødirektoratet legger til grunn at alle nødvendige kostnader kan inngå i selvkostgrunnlaget. Kostnader til drift og vedlikehold av eksisterende overvannsanlegg, samt kapitalkostnader knyttet til disse anleggene, kan inngå i selvkostgrunnlaget. Videre kan alle kostnader forbundet med planlegging, prosjektering, bygging, drift og vedlikehold av nye overvannsanlegg som kommer frem av kommunens overvannskartlegging inkluderes i selvkostgrunnlaget. Administrative kostnader inngår også i selvkostgrunnlaget. For nye overvannsanlegg må kostnadene være lavere enn de forventede skadekostnadene uten etablering av nye overvannsanlegg.

5.3.3 Beregningsgrunnlag for overvannsanlegg med flere funksjoner

Definisjonen av kommunalt overvannsanlegg er funksjonsbasert og inkluderer mange typer anlegg, også flerfunksjonelle anlegg. Eksempler på flerfunksjonelle anlegg er vassdrag, veier, gater, parker og fellesledninger for sanitært avløpsvann og overvann som i tillegg til sin primærfunksjon, har konkrete tilpasninger for overvannshåndtering. Anlegg som i hovedsak tjener formål som rekreasjon, estetikk og bymiljø er ikke definert som overvannsanlegg.

Når det gjelder beregningsgrunnlaget for overvannsgebyret for slike flerfunksjonelle anlegg, er disse begrenset til kommunens nødvendige kostnader knyttet til oppsamling, transport og eventuelt behandling av overvann. Det innebærer at beregningsgrunnlaget for overvannsgebyret, vil være begrenset til de delene av anlegget som har betydning for håndtering av overvann, altså de hydrologiske og rensetekniske komponentene som er nødvendige for å sikre forsvarlig overvannshåndtering. Dersom disse komponentene også brukes til andre formål, må kostnadene fordeles mellom funksjonene etter en fordelingsnøkkel.

Miljødirektoratet foreslår at det lages nasjonal veiledning med nærmere beskrivelse av forskjellige typer overvannsanlegg og beregningsmetoder for kommunens nødvendige kostnader knyttet til overvannsdelen av flerfunksjonelle anlegg.

5.3.4 Variabelt gebyr eller todeling med fast og variabel del

Flere høringsinstanser påpeker at det er lite formålstjenlig å "låse" den faste og variable delen av gebyrene til kommunens faste og variable kostnader. Miljødirektoratet er enig i disse innspillene, og anbefaler at dette forslaget ikke videreføres.

Videre har en rekke høringsinstanser påpekt at den faste delen av gebyret ikke bør kobles til eier av eiendom, men til den enkelte eiendom, på samme måte som den faste delen av vann- og avløpsgebyrene. Høringsinstansene mener forslaget om at de som eier flere eiendommer kun skal svare ett gebyr framstår som urimelig. Ingen av høringsinstansene har støttet dette forslaget og det fraviker også fra innretningen av andre, tilsvarende gebyr. Miljødirektoratet foreslår at dette forslaget ikke videreføres.

Commented [CK1]: Svare for? Betale?

Commented [KH2R1]: Vi beholder "svare" etter en diskusjon i gruppa

Flere høringsinstanser har påpekt at et todelt gebyr med føringer for fast og variabel del fører til at den faste delen vil utgjøre den største delen av gebyret. Den variable delen av gebyret vil utgjøre en så liten andel at det vil gi kommunen en svært begrenset mulighet til å bruke den variable delen som et insentiv til å få etablert lokale overvannsanlegg som vil redusere avrenningen. Høringsinstansene påpeker at hvis den variable delen skal ha noen betydning, bør den være tilstrekkelig stor til at den kan gi insentiv til at private grunneiere vil etablere egne løsninger.

Mange høringsinstanser har hatt gode og relevante innspill som har påpekt utfordringene med kompleksitet og at den foreslåtte todelingen av gebyret ikke vil gi reelle insentiv til private som vil gjennomføre investeringer som kan redusere avrenningen. Miljødirektoratet ser derfor at det kan være hensiktsmessig å endre innretningen av gebyret, for å gjøre regelverket enklere og innrette gebyret slik at det gir insentiv til private investeringer i overvannsanlegg som kan avlaste overvannshåndteringen på en kostnadseffektiv måte.

Som følge av gode høringsinnspill har Miljødirektoratet endret vårt primære forslag til et overvannsgebyr med kun en variabel del, hvor den variable delen differensieres etter eiendommens avrenningspotensial. Vi omtaler forslaget som et differensiert gebyr, se kapittel 5.4.4.1 nedenfor.

Sekundært ser vi det mulig å gå videre med en innretning med et todelt gebyr. Den løsningen har imidlertid mindre støtte blant høringsinstansene. Ingen av høringsinstansene støtter å knytte de faste kostnadene til den faste delen og de variable kostnadene til den variable delen. Ingen av høringsinstansene støtter heller at den faste delen skal knyttes til eier og ikke eiendom. På bakgrunn av høringsinnspillene vil Miljødirektoratet i tilfelle foreslå en revidert versjon av et todelt gebyr. Forslaget vil omtales som et todelt gebyr, se kapittel 5.4.4.2 nedenfor.

5.3.4.1 Ett variabelt gebyr differensiert etter avrenningspotensial

Miljødirektoratet foreslår et overvannsgebyr som kun differensieres etter eiendommens avrenningspotensial. Differensieringen må gjøres basert på avrenningspotensialet fra eiendommen, noe som bidrar til å sikre at overvannsgebyret er en betaling for en tjeneste. Her er forsvarelig håndtering av avrenning av overvann den konkrete tjenesten som mottas. Et gebyr som differensieres etter avrenningspotensial vil også gi kommunene bedre muligheter til å gi eiendomsbesittere insentiv til å etablere overvannsanlegg på egen eiendom, noe som kan bidra til å utløse private investeringer og avhjelpe offentlige budsjetter. Dette er etterlyst av flere av høringsinstansene.

Avrenningspotensial kan beregnes på ulike måter. De ulike metodene for å differensiere gebyret stiller ulike krav til informasjon og gir ulik kompleksitet i beregningene. Metodene spenner fra helt enkle arealbaserte beregninger basert på kategorier av eiendommer til interaktive hydrologiske modellberegninger (simuleringer). En helt enkel modell kan for eksempel være basert på hvor mye tette flater som er anlagt på en eiendom. Alternativt kan beregningen gjøres ved hjelp av mer avanserte hydrologiske beregningsmodeller. Fordelen med hydrologiske modeller er at de kan gi mer presise anslag på avrenningspotensialet fra en eiendom, men de vil ha høyere krav til datagrunnlag (grunnforhold, jordtype, topografi, tildekking og vegetasjon) og gi høyere administrasjonskostnader.

Den enkelte kommune må selv vurdere hvilken modell den vil bruke for å fastsette det differensierte gebyret. Hvilken metode som skal brukes, og hvilke regler som skal gjelde for beregning av overvannsgebyrene må fastsettes i lokal forskrift.

På kort sikt vil nasjonal veiledning kunne bidra til å redusere kompetansebehovet for å ta i bruk enkle arealbaserte modeller. På lengre sikt vil digitale kart- og modelløsninger kunne bidra til å redusere de administrative kostnadene med å ta i bruk mer avanserte hydrologiske modellberegninger.

Miljødirektoratet anbefaler at kommunen velger metode for å beregne avrenningspotensialet fra den enkelte eiendom ut fra en vurdering av tilgjengelige kart- og modelleringsverktøy, og kostnader med å innhente nødvendige data og administrere løsningen. Metoden for beregning av avrenningspotensialet fra eiendommene skal fremgå av kommunens lokale forskrift. Miljødirektoratet, sammen med berørte etater som NVE, vil utarbeide nasjonalt veiledningsmaterieil.

Flere av høringsinstansene viser til at et viktig poeng med en variabel del, er at eier av en eiendom skal kunne påvirke overvannsgebyret ved å gjøre lokale tiltak som infiltrerer og forsinket avrenning fra egen eiendom. Flere av høringsinstansene påpeker at det kan bli en arbeidskrevende prosess å etablere og vedlikeholde oversikten over overvannsanlegg som er etablert på de ulike eiendommene, å vurdere anleggenes funksjon over tid og vurdere disse opp mot en mulig reduksjon i gebyret. Vi vurderer at beregningsgrunnlaget enten kan endres direkte gjennom en ny avregning eller gjennom en sjablongmessig nedtrapping av fradrag i overvannsgebyr. Reglene for hvordan gebyret skal trappes ned, må fremgå av lokal forskrift.

Informasjon om eiendommenes areal er tilgjengelig i Norges eiendomsregister (Matrikkelen), mens informasjon om arealbruk, bygninger og vei er tilgjengelig i Felles kartdatabase (FKB). I dag er det i tillegg utviklet flere kart- og modellverktøy som kan brukes til å analysere hvor og hvordan overvann vil renne på overflaten og hvilke områder som er utsatt for oversvømmelse og/eller høye avrenningshastigheter. Innmelding av lokale tiltak som eier av eiendom har gjort kan gjøres ved et system for egenrapportering, og kan ved behov sjekkes av kommunen ved bruk av f.eks. flyfoto, fjernmåling eller befarings.

I praksis bruker de fleste land som gebyrfinansierer overvannstiltak, arealdifferensiering og sjablongverdier for eiendommenes avrenningspotensial, fremfor detaljerte beregninger eller målinger. Mange land benytter for eksempel areal med tette flater (urbaniseringsgrad) som et indirekte mål på avrenningspotensialet. Miljødirektoratet foreslår at kommunene stilles fritt til å utforme differensieringen på bakgrunn av avrenningspotensial, men at Miljødirektoratet og ev. andre berørte etater vil utarbeide veiledningsmaterieell for å forenkle jobben for kommunene, og sikre at kommunene vil gjøre det på en sammenliknbar måte.

Et overvannsgebyr som er differensiert etter avrenningspotensial vil være en betydelig forenkling i den forstand at det ikke blir nødvendig å skille mellom faste og variable kostnader, og at det ikke blir nødvendig å beregne to ulike gebyrdeler. Det vil redusere de administrative kostnadene ved ordningen.

Et gebyr som skissert her forutsetter at kommunen har oversikt over gebyrsubjektene, de totale kostnadene til overvannshåndtering som inngår i selvkostgrunnlaget og en fordelingsnøkkel for kostnadene som er knyttet til avrenningspotensialet fra den enkelte eiendommen.

5.3.4.2 Todelt gebyr

Som beskrevet ovenfor vil Miljødirektoratet sekundært foreslå et todelte overvannsgebyr, som er mer i tråd med det forslaget som har vært på høring. Vi ser uansett at det har vært gode høringsinnspill som har påpekt svakheter ved vårt høringsforslag. Direktoratet foreslår derfor at dersom det innføres en todelte gebyrordning, bør følgende begrensninger i høringsforslaget fjernes:

- a) bare en fast del per eiendomsbesitter
- b) at den faste delen skal begrenses til de faste kostnadene
- c) at den variable delen skal begrenses til de variable kostnadene

Miljødirektoratet foreslår at disse begrensningene erstattes med et krav om at den variable delen skal baseres på avrenningspotensial og at den variable delen må være større enn den faste delen. Dette er i tråd med innretningen av vann- og avløpsgebyrene, hvor kommunene kan velge om gebyret kun skal ha en variabel del, eller om gebyret skal være todelte. Hvis kommunen velger et todelte gebyr, så følger det av fast praksis etter forurensningsforskriften kap. 16 at den faste delen av årsgebyret ikke bør hindre den enkelte gebyrsubjekt i å kunne påvirke sitt eget gebyr gjennom å regulere sitt forbruk. Dersom overvannsgebyret er todelte, bør den faste delen på tilsvarende vis ikke være så stort at den variable delen i praksis ikke gir insentiv til å gjennomføre fysiske tiltak

på eiendommen. Dette forslaget er noe mer komplekst enn vårt primære forslag om et differensiert gebyr, fordi kommunene må avgjøre hvordan de skal skille mellom den faste og den variable delen.

Utover dette vil føringene for beregning av den variable delen være de samme som beskrevet ovenfor under differensiert gebyr. Insentivvirkningene fra den variable delen vil imidlertid bli noe lavere enn med et differensiert gebyr i og med at den variable delen i et todelt gebyr vil bli lavere enn for det differensierte gebyret.

5.3.5 Ulike gebyrsatser

Miljødirektoratet er enig med KS i at det kan være hensiktsmessig å benytte gebyrsoner i kommunens gebyrgrunnlag. Det vil gi kommunene større fleksibilitet for å få en treffsikker tilpasning av gebyret til lokale forhold og samtidig holde de administrative kostnadene så lave som mulig. Miljødirektoratet anbefaler derfor at forslaget om å gi adgang til å fastsette ulike gebyrsatser opprettholdes i forskriftsforslaget.

5.3.6 Tilskudd

Miljødirektoratet viser til at flere høringsinstanser er positive til muligheten til å bruke gebyret til å finansiere tilskudd til private som etablerer fysiske anlegg på eiendommen sin.

Miljødirektoratet foreslår derfor å opprettholde forslaget fra høringsforslaget om at kommunene kan bruke overvannsgebyret til å finansiere tilskudd til private som etablerer overvannsanlegg på egen eiendom.

5.3.7 Unntak

Flere av høringsinstansene er positive til forskriftsforslagets mulighet for å gi unntak. Miljødirektoratet foreslår derfor å opprettholde forslaget om unntak for eiere av fast eiendom som benyttes som fellesanlegg for overvann. Det vil si at for eksempel veianlegg med overvannsledninger, grøfter og/eller andre innretninger for å samle opp og transportere overvann, kan få unntak fra overvannsgebyr.

Unntaksbestemmelsen må tilpasses nytt justert forslag om differensiert overvannsgebyr. Når det ikke lenger kan innføres en fast gebyrdel, foreslår Miljødirektoratet at unntaksbestemmelsen skal gjelde det differensierte årsgebyret i sin helhet.

Miljødirektoratet mener at innspillene om at eier av eiendom som ivaretar 100-års klimajustert nedbør bør få unntak kan ivaretas på flere måter. Overvannsgebyret skal i forslaget differensieres etter avrenningspotensialet til eiendommen. Dersom eiendommen håndterer 100-års klimajustert nedbør lokalt, skal gebyret avkortes. Hovedregelen er dermed at eiendommer med mye infiltrasjon og fordrøyning skal betale mindre i gebyr enn eiendommer med lite infiltrasjon og fordøyning. Dersom en eiendom har svært lavt avrenningspotensial slik at de kommunale overvannsanleggene ikke belastes i situasjoner med kraftig nedbør, kan det likevel være grunnlag for å vurdere unntak fra overvannsgebyret. Miljødirektoratet foreslår derfor at det åpnes for unntak for eier av fast eiendom med svært lavt avrenningspotensial. Et slik unntak vil gi

kommunen mulighet til å gi unntak for eiendommer med særlig høy grad av infiltrasjon og fordrøyning, og minimal avrenning til kommunalt overvannsanlegg. Nærmere bestemmelser om hvilke eiendommer som får unntak må avklares i lokal forskrift om overvannsgebyr.

6 Forslag til endringer i forurensningsforskriften

I forskrift 1. juni 2004 nr. 931 om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften) gjøres følgende endringer:

§ 16-1 nytt tredje ledd skal lyde:

Der kommunale overvannsanlegg finansieres av overvannsgebyr i medhold av forurensningsforskriften kapittel 16A, kan ikke kommunens kostnader til håndtering av overvann inngå i gebyrgrunnlaget for avløpsgebyret.

Nytt kapittel 16A skal lyde:

Kapittel 16A. Kommunale overvannsgebyr

Hjemmel: Fastsatt av Klima- og miljødepartementet xx.xx.xxxx. med hjemmel i lov 06. juni 2025 nr. 26 om kommunale vass- og avløpsanlegg § 5.

§ 16A-1 Rammen for gebyrene

Overvannsgebyrer fastsatt i medhold av lov 06. juni 2025 nr. 26 om kommunale vass- og avløpsanlegg skal ikke overstige kommunens nødvendige kostnader med å håndtere overvann i kommunale overvannsanlegg. Ved beregning av selvkost skal de til enhver tid gjeldende retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester legges til grunn.

Tilskudd til etablering av overvannstiltak som reduserer kommunens nødvendige kostnader med å håndtere overvann i kommunale overvannsanlegg, er å anse som nødvendige kostnader.

For at et kommunalt overvannsanlegg skal kunne inngå i gebyrgrunnlaget, må det ligge i et område som er kartlagt for overvannsskader.

For at nye kommunale overvannsanlegg skal kunne inngå i gebyrgrunnlaget, må kommunen vurdere at kostnadene ved å etablere og drive anlegget er lavere enn de fremtidige unngåtte skadekostnadene. Med nye kommunale overvannsanlegg menes anlegg som blir etablert etter at kommunen første gang har fastsatt lokal forskrift om overvannsgebyr.

Kommunen fastsetter i forskrift regler om beregning og innkreving av overvannsgebyrene, inkludert regler for beregning av avrenningspotensial, innenfor rammene av denne forskriften. Før kommunen gjør vedtak om gebyrets størrelse, skal det foreligge et overslag over kommunens antatte direkte og indirekte kostnader knyttet til drifts-, vedlikeholds- og kapitalkostnader for å håndtere overvann i kommunale overvannsanlegg for de nærmeste tre til fem årene. Overslaget skal så vidt

mulig utarbeides i sammenheng med kommunens rullerende økonomiplan. Det skal også foreligge et overslag over hvilket beløp gebyrene antas å innbringe.

§ 16A-2 Tilskudd til private overvannstiltak

Kommunen kan gi tilskudd til etablering av private overvannstiltak så fremt kommunen kan dokumentere at tiltaket, enten alene eller i samvirke med andre private overvannstiltak, vil redusere kommunens nødvendige kostnader med å håndtere overvann i kommunale overvannsanlegg.

§ 16A-3 Årsgebyr for overvann

Årsgebyret skal beregnes på grunnlag av avrenningspotensialet fra den enkelte eiendom.

Kommunen kan i forskrift fastsette ulike gebyrsatser dersom et overvannsanlegg medfører vesentlig høyere eller lavere kostnader enn de øvrige. Det kan videre fastsettes ulike gebyrsatser for overvann som forurensningsmessig avviker fra annet overvann.

§ 16A-4 Unntak

Kommunen kan unnta følgende fra gebyrplikten:

- a. eiere av fast eiendom som benyttes som fellesanlegg for overvann, og*
- b. eiere av eiendom med svært lavt avrenningspotensial.*

§ 16A-5 Renter

Om renteplikt ved for sen betaling eller tilbakebetaling av overvannsgebyrer gjelder reglene i lov 6. juni 1975 nr. 29 om eigedomsskatt til kommunane § 26 tilsvarende.